

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

Deze elektronische versie maakt het mogelijk alle documenten van de papieren versie te raadplegen, die in elektronische vorm bestaan. Dit laatste is niet het geval voor bepaalde artikels van doctrine, die enkel in de papieren versie beschikbaar zijn. Deze papieren versie is voorbehouden aan de leden en de diensten van het federale Parlement. De elektronische versie bevat wel de referenties van de doctrine, die in de papieren versie is opgenomen.

Alle elektronische adressen waren toegankelijk op de datum van verschijning van het dossier. Het is echter altijd mogelijk dat bepaalde adressen worden afgeschaft of veranderd.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	2
BELGIË	12
Wetgeving	12
Parlementaire documenten	12
Rechtsleer	13
Verslagen	13
Links	13
NEDERLAND	14
Wetgeving	14
Parlementaire documenten en jaarverslagen	14
Commentaar	15
Link	15
FRANKRIJK	16
Wetgeving	16
Parlementaire documenten	17
Commentaar	17
Links	17
DUITSLAND	18
Wetgeving	18
Parlementaire documenten	18
Commentaar	19
VERENIGD KONINKRIJK	20
Wetgeving	20
Documentatie en verslagen	20
Links	20
BIBLIOGRAFISCHE GEGEVENS	22
België	22
Nederland	23
Frankrijk	23
Duitsland	23
Verenigd Koninkrijk	23

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

INLEIDING

Dit dossier beperkt zich tot de burgerlijke inlichtingen- en veiligheidsdiensten, de militaire worden niet behandeld. Het is de bedoeling een algemeen beeld te schetsen van de taakomschrijving en de bevoegdheden van deze diensten evenals van de controle erop, inzonderheid de parlementaire controle. Het is niet de bedoeling de betrokken thema's ten gronde uit te diepen. Ook wat de wetgeving betreft, werd een selectie gemaakt van de belangrijkste bepalingen.

In België bepaalt de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst de organisatie en werking van de twee inlichtingendiensten van het land, met name de Veiligheid van de Staat (burgerlijke inlichtingendienst) en de Algemene Dienst inlichting en veiligheid van de Krijgsmacht (militaire inlichtingendienst). De wet preciseert dat deze diensten, bij de uitoefening van hun taken, de individuele rechten en vrijheden moeten eerbiedigen en verdedigen, alsook de democratische ontwikkeling van de samenleving. De Veiligheid van de Staat staat onder het gezag van de Minister van Justitie, behalve voor wat betreft de taken die verband houden met de handhaving van de openbare orde en de bescherming van personen. Met betrekking tot die materies ressorteert de dienst onder het gezag van de Minister van Binnenlandse Zaken. Zij voert haar opdrachten uit conform de richtlijnen van het ministerieel comité dat belast is met de uitwerking van een algemeen inlichtingenbeleid. De wet belast de Veiligheid van de Staat met vier taken. De eerste betreft het inwinnen, analyseren en verwerken van inlichtingen die betrekking hebben op alle activiteiten die een bedreiging vormen of kunnen vormen voor de interne veiligheid van de staat en het voortbestaan van de democratische en grondwettelijke staatsorde, de externe staatsveiligheid en de internationale betrekkingen, het wetenschappelijk of economisch potentieel of elk ander fundamenteel belang van het land. De tweede taak bestaat uit het uitvoeren van veiligheidsonderzoeken m.b.t. personen die toegang hebben tot geheime of vertrouwelijke informatie. De wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen regelt deze materie. De derde opdracht van de Veiligheid van de Staat betreft de uitvoering van taken die haar door de Minister van Binnenlandse Zaken toevertrouwd zijn met het oog op de bescherming van personen. De Veiligheid van de Staat is tenslotte ook belast met de uitvoering van alle andere opdrachten die haar door of krachtens de wet toevertrouwd zijn. De artikels 12 tot 18 van de wet

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

verlenen de inlichtingendiensten bepaalde bevoegdheden teneinde hun opdrachten te kunnen vervullen. De wet preciseert dat de inlichtingendiensten, om hun taken uit te voeren, enkel beroep mogen doen op dwangmiddelen onder de voorwaarden die de wet voorziet. Zij mogen informatie m.b.t. evenementen, groeperingen of personen, die nuttig is voor de uitoefening van hun opdrachten opsporen, verzamelen, ontvangen en verwerken. Ze mogen deze gegevens opvragen bij de gerechtelijke overheden, of bij de ambtenaren en agenten van de overheidsdiensten. Deze inlichtingen mogen ook uit eigen beweging aan de Veiligheid van de Staat worden meegedeeld. De inlichtingendiensten kunnen, mits eerbiediging van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levensfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, bij personen of organisaties uit de privé-sector inlichtingen vragen die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van hun opdrachten. Zij kunnen ook beroep doen op menselijke bronnen (informanten). De vergaarde informatie mag enkel aan de in de wet voorziene personen en volgens de in de wet voorziene voorwaarden meegedeeld worden. In het kader van de uitoefening van de opdrachten inzake personenbescherming beschikt de Veiligheid van de Staat over bijzondere bevoegdheden die opgesomd worden in de artikels 24 tot 35 van de wet (fouilleren, inbeslagneming, bestuurlijke vrijheidsberoving, identiteitscontrole, ...). De wet voorziet dat de agenten van de inlichtingendiensten en eenieder die met hen samenwerkt tot geheimhouding verplicht zijn.

Tijdens de vorige legislatuur had de regering in de Senaat een wetsontwerp ingediend betreffende de methoden voor het verzamelen van gegevens door de inlichtingendiensten om de aan deze diensten toegekende middelen uit te breiden door hun toe te laten om, naast de reeds gebruikte gewone methoden, gebruik te maken van specifieke en uitzonderlijke methoden (observatie in woningen, interceptie van post, af luisteren en opnemen van gesprekken,..). De besprekingen over dit wetsontwerp, dat zware kritiek kreeg op het vlak van de eerbiediging van bepaalde fundamentele rechten, werden echter niet afgerond vóór de ontbinding van de kamers in mei 2007. De Minister van Justitie heeft onlangs zijn intentie aangekondigd om een nieuw wetsontwerp m.b.t. de bijzondere methoden voor het verzamelen van gegevens aan het Parlement voor te leggen. De wet van 18 juli 1991 tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten organiseert een toezicht op de inlichtingendiensten, enerzijds via het Vast Comité van Toezicht op de inlichtingendiensten (Comité I) en anderzijds via de bijzondere Senaatscommissie die belast is met de begeleiding van dit Comité. Het Comité I

is een onafhankelijk controleorganisme dat functioneel verbonden is aan het Parlement en dat samengesteld is uit drie leden die voor een

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

hernieuwbare periode van vijf jaar door de Senaat benoemd worden. Het Comité I oefent controle uit op de bescherming van de door de Grondwet en de wet gewaarborgde rechten van personen, alsook op de coördinatie en de efficiëntie van de inlichtingendiensten. Het Comité I wordt bijgestaan door een griffier, een administratieve cel en een onderzoeksdienst. Het voert specifieke onderzoeken uit, hetzij uit eigen beweging, hetzij op verzoek van de Kamer, de Senaat, de Minister van Justitie of Landsverdediging of na een klacht van individuen of ambtenaren die betrokken zijn bij een optreden van de inlichtingendiensten. De leden van de onderzoeksdienst van het Comité I, die de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie hebben, beschikken over verregaande bevoegdheden om hun taken te kunnen uitoefenen. De leden en diensten van het Comité I zijn tot geheimhouding verplicht. De verslagen van specifieke onderzoeken worden overgemaakt aan de bevoegde ministers en aan het Parlement, in de voorwaarden door de wet bepaald. Het Comité I bezorgt bovendien elk jaar een activiteitenverslag aan het Parlement met algemene conclusies en aanbevelingen. De bijzondere Senaatscommissie die belast is met de opvolging van het Comité I, en die samengesteld is uit vijf senatoren en voorgezeten wordt door de voorzitter van de Senaat, vergadert achter gesloten deuren. Zij kan het Comité I belasten met het instellen van onderzoeken, het advies van het Comité vragen over ontwerpen van wetteksten en, onder bepaalde voorwaarden, onderzoeksrapporten ontvangen. Zij onderzoekt bovendien het jaarlijks rapport van het Comité I, in overleg met de bijzondere Kamercommissie die belast is met de begeleiding van het Vast Comité van toezicht op de politiediensten, en ze kan aanbevelingen doen aan de regering.

In Nederland worden de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) voornamelijk geregeld door de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002). Deze wet bevat o.a. bepalingen inzake de verzameling en verwerking van gegevens, de interne en externe verstrekking ervan, de samenwerking met andere instanties, het recht op kennisneming van gegevens, toezicht en klachtbehandeling.

De AIVD valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Art. 6, lid 2 van de Wiv 2002 omschrijft de taken die de AIVD in het belang van de nationale veiligheid uitvoert. Deze kunnen in 5 grote rubrieken worden ingedeeld : het verrichten van onderzoek m.b.t. organisaties en personen, die aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor de democratische rechtsorde, voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de Staat (a-taak), het verrichten van veiligheidsonderzoeken bij kandidaten voor vertrouwensfuncties (b-taak,

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

die wordt geregeld in de Wet veiligheidsonderzoeken), het bevorderen van maatregelen ter bescherming van de onder a genoemde belangen (c-taak), het verrichten van onderzoek naar andere landen t.a.v. bepaalde onderwerpen (d-taak) en het leveren van dreigings- en risicoanalyses in het kader van het Stelsel Bewaken en Beveiligen (e-taak). Deze e-taak werd in 2006 toegevoegd. Uit art. 9, eerste lid Wiv 2002 blijkt dat de AIVD geen bevoegdheid heeft tot het opsporen van strafbare feiten. Wel heeft de dienst een algemene bevoegdheid tot het verzamelen en verwerken van gegevens, evenals een aantal bijzondere bevoegdheden. Tot die bijzondere bevoegdheden behoren o.a. het observeren van personen en zaken, de inzet van 'agenten', het doorzoeken en onderzoeken van plaatsen en voorwerpen, het binnendringen in een geautomatiseerd werk, telefoontap... Voor de uitoefening van deze bijzondere bevoegdheden gelden wel een aantal voorwaarden. Zo kunnen ze enkel worden gebruikt voor zover ze noodzakelijk zijn voor de uitoefening van bepaalde taken (a en d-taken) en gelden de eisen van proportionaliteit en subsidiariteit. Ook is, behoudens uitzonderingen in de wet bepaald, de toestemming vereist van de Minister van Binnenlandse Zaken of van het hoofd van de dienst. Laatstgenoemde kan op zijn beurt een ondergeschikte ambtenaar aanduiden om de vereiste toestemming te verlenen (art. 19 Wiv 2002). Art. 34 van de Wiv 2002 bepaalt ook de modaliteiten inzake het uitbrengen van verslag omtrent de uitoefening van enkele bijzondere bevoegdheden aan de betrokken persoon of mededeling van de redenen tot afstel hiervan aan de Commissie van toezicht (notificatieplicht). Verder bestaat onder bepaalde voorwaarden ook de mogelijkheid tot inzage van de eigen persoonsgegevens of die van een overleden echtgenoot, geregistreerd partner, kind of ouder. Jaarlijks dient vóór 1 mei het openbaar verslag van de werkzaamheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten aan de beide kamers te worden voorgelegd. Een aantal gevoelige gegevens blijven daarin achterwege, maar die kunnen wel vertrouwelijk worden meegedeeld. De bevoegde minister dient trouwens uit eigen beweging de beide kamers te informeren indien daartoe aanleiding bestaat. Indien nodig kunnen ook in dit geval gegevens vertrouwelijk worden meegedeeld.

In het kader van het toezicht speelt de Commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten een belangrijke rol. Zij toetst de rechtmatigheid van het handelen van de Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdienst en brengt toezichtsrapporten uit. Onderzoek kan verricht worden op verzoek van elk van de beide kamers der Staten-Generaal. Verder kan de commissie de minister gevraagd en ongevraagd adviseren over haar bevindingen, zij geeft advies over de afhandeling van klachten en kan ongevraagd adviseren over de uitvoering van de notificatieplicht. De commissie brengt een openbaar jaarverslag uit, waarin echter bepaalde gevoelige gegevens niet zijn opgenomen.

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

Deze kunnen wel vertrouwelijk aan de beide kamers worden meegedeeld. Verder legt de Minister van Binnenlandse zaken in het kader van de algemene controletaak van het Parlement, verantwoording af. Meer specifiek is in de Tweede Kamer de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten ingesteld, die bestaat uit de fractievoorzitters van de Tweede Kamer (art. 22 en art. 11, eerste lid Reglement van Orde). Verantwoording over onderwerpen die niet in het openbaar kunnen worden besproken, wordt afgelegd aan deze Commissie. Haar wordt ook het integrale, geheim gerubriceerde jaarplan van de AIVD voorgelegd, waarvan de Staten-Generaal op hoofdlijnen wordt geïnformeerd. De Commissie brengt ook jaarlijks verslag uit over haar werkzaamheden aan de Kamer. Andere instanties die een vorm van controle kunnen uitoefenen op de AIVD zijn de Algemene Rekenkamer (financiële aspecten) en de Nationale Ombudsdienst (klachtenbehandeling). Thans is bij de Staten-Generaal een voorstel aanhangig tot wijziging van de Wiv 2002 in verband met de verbetering van de mogelijkheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten om onderzoek te doen naar en maatregelen te nemen tegen terroristische en andere gevaren m.b.t. de nationale veiligheid. Dit leidt o.m. tot een ruimere toegang tot gegevens bij bepaalde bestuursorganen, personen en instanties. Op vraag van de Eerste Kamer werd door het College Bescherming Persoonsgegevens advies uitgebracht over dit wetsvoorstel, waarin terzake toch een aantal bedenkingen werden geformuleerd. De kabinetsreactie terzake werd aan de Eerste Kamer voorgelegd.

In Frankrijk maakt men geen strikt onderscheid tussen inlichtingendiensten en politiediensten. Verschillende diensten voeren taken van administratieve en gerechtelijke politie uit, waaronder ook opdrachten die kunnen worden beschouwd als opdrachten van inlichtingendiensten. Twee diensten ressorteren onder de bevoegdheid van de Minister van Binnenlandse Zaken : de Centrale Directie van de algemene inlichtingen (Direction centrale des renseignements généraux – RG) en de Directie voor de bewaking van het grondgebied (Direction de la surveillance du territoire – DST). Deze diensten hebben echter geen autonoom statuut. Ze maken allebei deel uit van de Algemene Directie van de nationale politie. De prioriteiten van de Centrale Directie van de algemene inlichtingen (strijd tegen het terrorisme, stedelijk geweld en. zwarte handel) worden door de minister bepaald. Maar de Centrale Directie van de algemene inlichtingen is ook specifiek bevoegd voor het toezicht op inrichtingen waar rennen en gokspelen georganiseerd worden. De opdracht van de Directie voor de bewaking van het grondgebied is specifiek : zij moet de activiteiten opsporen die op het grondgebied van de Republiek georganiseerd worden in opdracht van vreemde mogendheden en die de veiligheid van het land zouden kunnen bedreigen.

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

Om deze opdracht te kunnen vervullen beschikt de Directie voor de bewaking van het grondgebied over de bevoegdheden van gerechtelijke politie. Thans wordt gewerkt aan een fusie van de Centrale Directie van de algemene inlichtingen en de Directie voor de bewaking van het grondgebied binnen de nieuwe Algemene Directie voor de binnenlandse inlichtingen.

Het toezicht dat op deze diensten wordt uitgeoefend houdt minder verband met hun hoedanigheid van inlichtingendienst dan met de opdracht die ze vervullen. De taken van gerechtelijke politie worden uitgevoerd onder het toezicht van de procureur van de Republiek en de kamer van inbeschuldigingstelling die het toezicht op de politiediensten uitoefenen. M.b.t. de taken van administratieve politie staat elke dienst onder het gezag van de bevoegde minister. De Nationale Commissie voor toezicht op de onderschepping van inlichtingen om veiligheidsredenen (CNCIS) oefent een specifieke controle uit voor wat betreft het onderscheppen van elektronische informatie, terwijl de Nationale Commissie voor informatica en vrijheden (CNIL) waakt over de eerbiediging van het privé-leven in het kader van de geïnformatiseerde verwerking van gegevens.

Tot voor kort bestond er geen enkele vorm van parlementaire controle op de inlichtingenvergaring. De wet van 9 oktober 2007 houdende oprichting van een parlementaire afvaardiging inzake inlichtingen heeft hier verandering in gebracht. Zij bepaalt dat er een parlementaire commissie opgericht wordt die samengesteld is uit vier kamerleden en vier senatoren en die belast is met de opvolging van de activiteiten van de inlichtingendiensten. De leden van deze delegatie kunnen aan de bevoegde ministers inlichtingen opvragen m.b.t. de financiering en de organisatie van de diensten, met uitzondering evenwel van de inlichtingen die betrekking hebben op hun operationele activiteiten.

In Duitsland houden meerdere diensten zich bezig met de inlichtingen- en veiligheidstaak, zowel op het niveau van de deelstaten als van de Bond. In dit dossier beperken we ons tot het niveau van de Bond en daar zijn er twee burgerlijke inlichtingen- en veiligheidsdiensten : de 'Bundesnachrichtendienst' (BND- de federale inlichtingendienst) en het 'Bundesamt für Verfassungsschutz' (BfV – het federale agentschap ter bescherming van de Grondwet). Het werkingskader met o.m. de taakomschrijving, de bevoegdheden, het verwerven en gebruik van gegevens, de samenwerking met andere diensten worden voor de BND geregeld in het 'Gesetz über den Bundesnachrichtendienst' (BNDG) en voor wat de BfV betreft in het 'Bundesverfassungsschutzgesetz (BverfSchG).

De 'Bundesnachrichtendienst' is vooral gericht op het verzamelen en verwerken van info over het buitenland, die voor het buitenlands beleid en

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

de nationale veiligheid van de Bondsrepubliek van belang is. Deze dienst valt onder de verantwoordelijkheid van de Bondskanselarij. Het 'Bundesamt für Verfassungsschutz' is eerder gericht op de binnenlandse veiligheid en ressorteert onder het federaal ministerie van Binnenlandse Zaken. Centraal staat de term 'Verfassungsschutz'. Daartoe hoort de bescherming van de op vrijheid gerichte democratische rechtsorde, het voortbestaan en de veiligheid van de federale staat en de deelstaten. Federale staat en deelstaten zijn verplicht met het oog op deze 'Verfassungsschutz' samen te werken. § 3 van het BverfSchG bepaalt meer concreet de opdrachten van de 'Bundesverfassungsschutz-administraties'. Daartoe behoren o.m. het inwinnen en verwerken van inlichtingen, berichten en documenten over in de wet genoemde aspiraties ('Bestrebungen'). Verder wordt ook informatie verzameld en verwerkt in het kader van contraspionage en bestaan er bepaalde medewerkingsverplichtingen, b.v. bij veiligheidsonderzoeken en bij het nemen van de nodige technische maatregelen ter beveiliging van bepaalde zaken of gegevens. Voor de uitoefening van de veiligheidsonderzoeken moet rekening worden gehouden met de bepalingen van het 'Sicherheitsüberprüfungsgesetz'. De bevoegdheden waarover de beide inlichtingendiensten beschikken bij het uitoefenen van hun opdracht zijn onderworpen aan de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit. Ook bepaalt de wet welke technieken mogelijk zijn en onder welke voorwaarden, b.v. m.b.t. observaties, het vorderen van bankgegevens, telefoongegevens, het afluisteren... Beide inlichtingendiensten hebben niet steeds dezelfde bevoegdheden. In dit verband moet ook terdege rekening worden gehouden met de G10-wet, die bepaalt onder welke voorwaarden de inlichtingendiensten inbreuk kunnen plegen op het brief-, post- en telecommunicatiegeheim. Tijdens de jongste jaren werden de bevoegdheden van de inlichtingendiensten en het toezicht erop o.a. gewijzigd in het kader van de strijd tegen het terrorisme.

Belangrijke controle-instanties zijn het 'Parlamentarisches Kontrollgremium' (parlementaire controlecommissie) en de 'G10-Kommission'. De werkzaamheden van de parlementaire controlecommissie worden geregeld in het 'Kontrollgremiumsgesetz'. Verder haalt ze ook een aantal bevoegdheden uit de G10-wet, die ook de G10-Commissie regelt. De regering dient de parlementaire controlecommissie regelmatig te informeren over de algemene activiteiten van de inlichtingendiensten en over bijzondere gebeurtenissen. De commissie kan ook inzage krijgen in documenten en databanken, medewerkers van diensten horen, en ze wordt op de hoogte gehouden van maatregelen in het kader van de G10-wet. De leden worden verkozen onder de leden van de Bundestag. De vergaderingen zijn in principe geheim en over de werkzaamheden wordt verslag uitgebracht in de Bundestag.

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

De bevoegdheden van de G10-Commissie zijn beperkt tot de controle van de bevoegdheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten tengevolge van de G10-wet. Zo spreekt de G10-Commissie zich uit over de noodwendigheid en de toelaatbaarheid van de door de diensten doorgevoerde maatregelen. De leden van de G10-Commissie zijn onafhankelijk in de uitoefening van hun functie. Ze worden voor de duur van een legislatuur van de Bundestag benoemd door de parlementaire controlecommissie, na de Bondsregering gehoord te hebben. De G10-Commissie onderzoekt ook bezwaren van de burgers inzake inbreuken op telefoon-, brief- en telecommunicatiegeheim.

In het kader van de controle kan ook nog melding worden gemaakt van het 'Vertrauensgremium', een commissie die een rol speelt bij de goedkeuring van de begroting, van de 'commissaris voor de gegevensbescherming', die belast is met het toezicht op de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens en van het Rekenhof.

Het 'Bundesdatenschutzgesetz' is grotendeels van toepassing op de activiteiten van de inlichtingendiensten, maar deze wetgeving is in het dossier niet opgenomen.

De geselecteerde parlementaire documenten bevatten o.m. het recentste verslag van de parlementaire controlecommissie aan de Bundestag over haar controle-activiteiten. In dit verslag wordt o.a. melding gemaakt van hangende voorstellen tot wijziging van de wet inzake de parlementaire controlecommissie. Eén daarvan (Drucksache 16/843) is intussen verworpen. Er wordt ook gedacht aan een hervorming van het federaal agentschap ter bescherming van de Grondwet. Er wordt daarbij gewerkt aan een 'masterplan' om o.a. te komen tot betere opleiding en competentie van het personeel en een sterke informatie- en communicatietechnologie. Over dit plan is echter nog weinig openbaar gemaakt.

De inlichtingen- en veiligheidsinfrastructuur van het Verenigd Koninkrijk omvat verschillende onderdelen: de Secret Intelligence Service, ook vaak MI6 genoemd, de Government Communications Headquarters (GCHQ), de Security Service, beter bekend als MI5, het Joint Terrorism Analysis Centre, de Central Intelligence Machinery en de militaire Defence Intelligence Staff (DIS). Daarnaast zijn er nog enkele andere overheidsdiensten die bijdragen tot de vergaring en/of analyse van inlichtingen, zoals het Serious Organised Crime Agency, Her Majesty's Revenue and Customs en het Home Office. Omdat dit dossier zich beperkt tot burgerlijke inlichtingendiensten zal over de DIS niet verder uitgeweid worden. Centraal in dit dossier staan de diensten MI5, MI6 en de GCHQ. Alle operaties van deze drie agentschappen worden uitgevoerd binnen een wetgevend kader dat hun rol en activiteiten vastlegt. Deze moeten

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

verband houden met de bescherming van de nationale veiligheid, de preventie of detectie van ernstige misdaad of het economisch welzijn van het Verenigd Koninkrijk. Het wetgevend kader voor de inlichtingendiensten voldoet ook aan de bepalingen van de Human Rights Act 1998, die de principes van het Europees verdrag voor de rechten van de mens in het recht van het Verenigd Koninkrijk integreerde. De belangrijkste wetten m.b.t. de agentschappen zijn de Security Service Act 1989, de Intelligence Services Act 1994 en de Regulation of Investigatory Powers Act 2000. Deze wetten werden door verschillende andere wetten gewijzigd. Zo werd de Intelligence Services Act gewijzigd door de Anti-Terrorism, Crime and Security Act 2001, en de Security Service Act werd sinds haar goedkeuring in 1989 door vijf verschillende wetten gewijzigd. Het wetgevende raamwerk is continu in evolutie om optimaal aan de steeds wijzigende uitdagingen te kunnen beantwoorden. De Security Service is verantwoordelijk voor de bescherming van het Verenigd Koninkrijk tegen clandestien georganiseerde bedreigingen van de nationale veiligheid, spionage, terrorisme, sabotage, activiteiten van agenten van buitenlandse machten, en handelingen die tot doel hebben om de parlementaire democratie te ondermijnen of ten val te brengen door politieke, industriële of gewelddadige middelen. Het verleent ook veiligheidsadviezen aan een aantal andere publieke en private organisaties, en het zet zich in tegen de proliferatie van massavernietigingswapens. Daarnaast was het actief in de strijd tegen zware misdaad, maar dit aspect is tijdelijk teruggeschroefd omdat momenteel prioriteit wordt verleend aan de strijd tegen terrorisme. De Secret Intelligence Service verzamelt vooral geheime inlichtingen in het buitenland over onderwerpen die van vitaal belang zijn voor de Britse belangen op het vlak van veiligheid, defensie, zware misdaad en buitenlands en economisch beleid. Zij organiseert ook geheime operaties in het buitenland. De Government Communications Headquarters verzamelt inlichtingen door de interceptie van communicaties en is gespecialiseerd in encryptie en ontcijfering van gecodeerde boodschappen. De verantwoordelijkheid voor en het toezicht op deze diensten wordt op verschillende manieren uitgeoefend. De bevoegde ministers moeten verantwoording afleggen voor het Parlement en er werd een parlementair comité opgericht (het Intelligence and Security Committee) dat de uitgaven, de administratie en het beleid van de drie agentschappen moet controleren. Dit comité bestaat uit negen parlementsleden uit beide kamers, die door de Eerste Minister worden aangeduid na overleg met de oppositieleider. Het comité rapporteert jaarlijks aan de Eerste Minister, die deze verslagen voorlegt aan het Parlement. De directeurs van de agentschappen zijn wettelijk verplicht om de persoonlijke goedkeuring van de bevoegde minister te vragen voor alle activiteiten die indringend toezicht en/of onderschepping van

Bibliotheek van het Federaal Parlement
De inlichtingen- en veiligheidsdiensten
dossier nr. 114 – 19.05.2008

communicatie met zich meebrengen, zoals bijvoorbeeld het aftappen van telefoongesprekken of het lezen van briefwisseling. De minister moet hierbij beoordelen of de maatregel noodzakelijk is met het oog op de vrijwaring van de nationale veiligheid of economische belangen, voor de preventie of detectie van ernstige misdaden, of in het kader van een internationaal verdrag van wederzijdse bijstand. Bovendien moet de maatregel in verhouding staan tot het beoogde resultaat. Het Investigatory Powers Tribunal onderzoekt klachten van individuen m.b.t. de handelwijze van de agentschappen t.o.v. henzelf of m.b.t. de interceptie van hun communicaties.

R. Van Nieuwenborgh

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

BELGIË

Wetgeving

Wet houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst van 30 november 1998

Wet tot regeling van het toezicht op politie- en inlichtingendiensten en op het Coördinatieorgaan voor de dreigingsanalyse van 18 juli 1991

Wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen

Wet van 11 december 1998 tot oprichting van een beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen

Koninklijk besluit van 24 maart 2000 tot uitvoering van de wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en de veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen

Koninklijk besluit van 24 maart 2000 tot regeling van de rechtspleging voor het beroepsorgaan inzake veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen

Koninklijk besluit van 21 juni 1996 houdende oprichting van een ministerieel comité voor inlichting en veiligheid

Koninklijk besluit van 21 juni 1996 houdende oprichting van het college voor inlichting en veiligheid

http://www.just.fgov.be/index_nl.htm (rubriek geconsolideerde wetgeving)

Artikel 86bis van het reglement van de Senaat (Commissie van de Senaat belast met de begeleiding van het Vast Comité I)
http://www.senate.be/www/?MIval=/index_senate&MENUID=14160&LANG=nl

Parlementaire documenten

Wetsvoorstel van 26 maart 2008 tot wijziging van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst voor wat betreft de afschaffing van de Staatsveiligheid

<http://www.lachambre.be/FLWB/PDF/52/1023/52K1023001.pdf>

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

Voorstel van 15 oktober 2007 tot wijziging van artikel 86bis-1 van het reglement van de Senaat teneinde de samenstelling van de commissie belast met de begeleiding van het Vast Comité I te laten geschieden volgens de evenredige vertegenwoordiging van de fracties

<http://www.senate.be/www/webdriver?MItabObj=pdf&MIcolObj=pdf&MInamObj=pdfid&MItypeObj=application/pdf&MIvalObj=67109129>

Rechtsleer

FOD Justitie. Veiligheid van de staat (2005)

<http://www.standaard.be/extra/pdf/staatsveiligheid.pdf>

Quinze ans de contrôle sur les services de renseignement et de sécurité (2005)

<http://www.hugovandenbergh.be/detail.php?nummer=543>

De wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdienst (2000)

<http://www.law.kuleuven.ac.be/jura/36n3/vanneste.htm>

Verslagen

Activiteitenverslag 2006 van het Comité I

http://www.comiteri.be/rapports/act_vers_rap_ann_2006.pdf

Links

Veiligheid van de Staat

<http://staatsveiligheid.belgium.be/nl/>

FOD Justitie – Veiligheid van de Staat

http://www.just.fgov.be/nl_html/organisation/html_org_admcentrale/organi03_08_05/veiligheid_staat.html

Comité I (Vast Comité van toezicht op de inlichtingendiensten)

<http://www.comiteri.be/>

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

NEDERLAND

Wetgeving

Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002

<http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Wet%20op%20de%20inlichtingen-%20en%20veiligheidsdiensten%202002>

Wet veiligheidsonderzoeken

<http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Wet%20veiligheidsonderzoeken>

Besluit aanwijzing onderwerpen ex artikelen 6 en 7 van de wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002

<http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Besluit%20aanwijzing%20onderwerpen%20ex%20artikel%206%20en%207%20van%20de%20Wet%20op%20de%20inlichtingen-%20en%20veiligheidsdiensten%202002>

Besluit ex artikel 28 WIV 2002

<http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Besluit%20ex%20artikel%2028%20WIV%202002>

Klachtregeling AIVD

<http://wetten.overheid.nl/cgi-bin/deeplink/law1/title=Klachtregeling%20AIVD>

Reglement van orde van de Tweede Kamer: art. 11, art. 22

http://www.tweedekamer.nl/images/ReglementvanOrde-versie240408_tcm118-74366.pdf

Parlementaire documenten en jaarverslagen

Wijziging van de wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 in verband met de verbetering van de mogelijkheden van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten om onderzoek te doen naar en maatregelen te nemen tegen terroristische en andere gevaren met betrekking tot de nationale veiligheid alsmede enkele andere wijzigingen: stuk Eerste Kamer, 30553 A , B, C

<http://www.overheid.nl>

<http://www.eerstekamer.nl/9324000/d/305/w30553c.doc>

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

Advies College bescherming persoonsgegevens over de wijziging van de Wiv 2002

<http://www.eerstekamer.nl/9324000/d/305/w30553bbijl.pdf>

Jaarverslag AIVD 2007: stuk Tweede Kamer, 30977, nr. 9

<http://www.overheid.nl>

<https://www.aivd.nl/contents/pages/92308/jaarverslagaivd2007.pdf>

Jaarplan 2008 AIVD: stuk Tweede Kamer, 30977, nr. 8

<http://www.overheid.nl>

Verslag van de commissie voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over haar werkzaamheden in 2006 : stuk Tweede Kamer 31011, nr. 1

<http://www.overheid.nl>

Evaluatie AIVD: stuk Tweede Kamer 29876, nr 8 , nr.3

<http://www.overheid.nl>

Rapport AIVD in verandering

<https://www.aivd.nl/contents/pages/10430/aivdinveranderingbw.pdf>

Jaarverslag van de commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten: 2007-2008

<http://www.ctivd.nl/?Jaarverslagen>

Commentaar

De rol van de AIVD in het veiligheidsbestel

<https://www.aivd.nl/kennismaking/de-rol-van-de-aivd>

De wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten

<https://www.aivd.nl/kennismaking/de-wet-op-de>

Taken en aandachtsgebieden AIVD

<https://www.aivd.nl/taken>

Le contrôle parlementaire des services de renseignement (mars 2002)

<http://www.senat.fr/lc/lc103/lc103.pdf>

Link

<http://www.ctivd.nl>

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

FRANKRIJK

Wetgeving

Ordonnance n° 58-1100 du 17 novembre 1958 relative au fonctionnement des assemblées parlementaires, art. 6 *nonies* ingevoegd door de wet nr. 2007-1443 van 9 oktober 2007

http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexteArticle.do;jsessionid=2B184BA5387961C702E9AB817B744FA2.tpdjo03v_2?cidTexte=JORFTEXT000000705067&idArticle=LEGIARTI000006530065&dateTexte=20080429&categorieLien=id

Loi n°78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés.

<http://www.legifrance.gouv.fr/.affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000886460&dateTexte=20080507&fastPos=1&fastReqId=1975057906&oldAction=rechTexte>

Décret n° 82-1100 du 22 décembre 1982 fixant les attributions de la direction de la surveillance du territoire.

<http://www.legifrance.gouv.fr/.affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000883835&dateTexte=20080430&fastPos=1&fastReqId=1807819190&oldAction=rechTexte>

Décret n° 85-1057 du 2 octobre 1985 relatif à l'organisation de l'administration centrale du ministère de l'Intérieur et de la Décentralisation, art. 12.

<http://www.legifrance.gouv.fr/.affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000871537&dateTexte=20080507&fastPos=1&fastReqId=640589440&oldAction=rechTexte>

Loi n° 91-646 du 10 juillet 1991 relative au secret des correspondances émises par la voie des communications électroniques.

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=LEGITEXT000006077780&dateTexte=20080507>

Décret n° 95-44 du 16 janvier 1995 portant création à la direction générale de la police nationale de la direction de l'administration de la police nationale et de la direction centrale des renseignements généraux et modifiant le décret n° 85-1057 du 2 octobre 1985 relatif à l'organisation de l'administration centrale du ministère de l'intérieur.

http://www.legifrance.gouv.fr/jopdf/common/jo_pdf.jsp?numJO=0&dateJO=19950117&numTexte=&pageDebut=00836&pageFin=19950117

Bibliothèque van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

Parlementaire documenten

Travaux préparatoires de la loi n° 2007-1443 du 9 octobre 2007

<http://www.senat.fr/dossierleg/pjl06-326.html>

Commentaar

« Le renseignement français face au défi du terrorisme », in *La Documentation française*

<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/renseignement-terrorisme/ministere-interieur.shtml>

<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/renseignement-terrorisme/controler-services-renseignement.shtml>

Direction générale de la surveillance du territoire (DST)

http://www.interieur.gouv.fr/sections/a_l_interieur/la_police_nationale/organisation/dst

Direction centrale des renseignements généraux (RG)

http://www.interieur.gouv.fr/misill/sections/a_l_interieur/la_police_nationale/organisation/dcrg/dcrg/view

Links

Commission nationale informatique et libertés

<http://www.cnil.fr>

Commission nationale de contrôle des interceptions de sécurité

http://www.premier-ministre.gouv.fr/acteurs/premier_ministre/services-premier-ministre_195/commission-nationale-controle-interceptions_50832.html

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

DUITSLAND

Wetgeving

Gesetz über den Bundesnachrichtendienst (BND-Gesetz)

<http://bundesrecht.juris.de/bndg/index.html>

Gesetz über die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in Angelegenheiten des verfassungsschutzes und über das Bundesamt für Verfassungsschutz (Bundesverfassungsschutzgesetz)

<http://bundesrecht.juris.de/bverfschg/index.html>

Gesetz über die parlamentarische Kontrolle nachrichtendienstlicher Tätigkeit des Bundes (Kontrollgremiumgesetz)

<http://bundesrecht.juris.de/ndkontrg/>

Gesetz zur beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses(Artikel 10- Gesetz)

http://bundesrecht.juris.de/g10_2001/index.html

Gesetz über die Voraussetzungen und das Verfahren von Sicherheitsüberprüfungen des Bundes (Sicherheitsüberprüfungsgesetz)

http://bundesrecht.juris.de/s_g/index.html

Parlementaire documenten

Antwort der Bundesregierung: Reform des Bundesamtes für Verfassungsschutz (Drucksache 16/8475)

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/084/1608475.pdf>

Unterrichtung durch das Parlamentarische Kontrollgremium (Drucksache 16/7540)

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/075/1607540.pdf>

Entwurf eines Ersten Gesetzes zur Änderung des Artikel 10- Gesetzes (Drucksache 16/509)

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/005/1600509.pdf>

Entwurf eines gesetzes zur Änderung des Kontrollgremiumgesetzes (Drucksache 16/1163)

<http://dip21.bundestag.de/dip21/btd/16/011/1601163.pdf>

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

Commentaar

Geheimer Masterplan : Bedenken der Länder gegen Verfassungsschutzreform

<http://www.behoerden-spiegel.de/Internet/sub/35a/35a50458-cd12-911a-3b21-718a438ad1b2,,,aaaaaaa-aaaa-aaaa-bbbb-000000000003.htm>

Kombattantenstatus für Terroristen diskutieren

http://www.bmi.bund.de/cln_028/nn_121568/Internet/Content/Nachrichten/Medienpiegel/2007/10/StH_Behoerderspiegel.html

Verfassungsschutz: was wir für Sie tun

http://www.verfassungsschutz.de/de/publikationen/pb_allgemein/broschuere_0803_was_wir_tun/?show_all=1

Espionage, security and countersabotage

http://www.verfassungsschutz.de/en/en_fields_of_work/espionage/

Verfassungsschutzbericht 2007

http://www.verfassungsschutz.de/de/publikationen/verfassungsschutzbericht/vsbericht_2007/

Der BND als Informationsdienstleister

http://www.bnd.bund.de/cln_027/nn_355470/DE/Unser_Auftrag/Unser_Auftrag_node.html_nnn=true

Aufgaben des Bundesnachrichtendienstes

http://www.bnd.bund.de/cln_027/nn_355204/DE/Unser_Auftrag/Aufgaben/Aufgaben_node.html_nnn=true

Ziele und Schwerpunkte des BND

http://www.bnd.bund.de/cln_027/nn_355338/DE/Unser_Auftrag/Schwerpunkte/Schwerpunkte_node.html_nnn=true

Kontrolle

http://www.bnd.bund.de/cln_027/nn_355340/DE/Unser_Auftrag/Kontrolle/Kontrolle_node.html_nnn=true

Bodies exercising scrutiny

http://www.bundestag.de/htdocs_e/parliament/bodies/scrutiny/index.html

Democratische controle inlichtingen- en veiligheidsdiensten (aug. 2005)

<https://www.aivd.nl/contents/pages/54452/democratischecontroleinlichtingenenveiligheidsdiensten.pdf>

Le contrôle parlementaire des services de renseignement

<http://www.senat.fr/lc/lc103/lc103.pdf>

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

VERENIGD KONINKRIJK

Wetgeving

Freedom of Information Act 2000, Chapter 36

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000036_en_1

Regulation of Investigatory Powers Act 2000 Chapter 23

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000023_en_1

Data Protection Act 1998 Chapter 29

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980029_en_1

Intelligence Services Act 1994 Chapter 13

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1994/ukpga_19940013_en_1.htm

Security Service Act 1989 Chapter 5

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1989/ukpga_19890005_en_1

Official Secrets Act 1989 Chapter 6

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1989/ukpga_19890006_en_1

Documentatie en verslagen

Intelligence and Security Committee Annual Report 2006–2007, Norwich, The Stationery Office, 2008

http://www.cabinetoffice.gov.uk/~media/assets/www.cabinetoffice.gov.uk/publications/intelligence/press_releases/080129_isc_report%20pdf.ashx

National Intelligence Machinery, Norwich, The Stationery Office, 2006

http://www.intelligence.gov.uk/~media/assets/www.intelligence.gov.uk/national_intelligence_booklet%20pdf.ashx

Links

<http://www.sis.gov.uk/output/Page79.html>

http://www.intelligence.gov.uk/accountability/intelligence_security_committee.aspx

Bibliotheek van het Federaal Parlement
De inlichtingen- en veiligheidsdiensten
dossier nr. 114 – 19.05.2008

http://www.intelligence.gov.uk/accountability/commissioners_and_tribunal.aspx

<http://www.intelligence.gov.uk/legislation.aspx>

<http://www.mi5.gov.uk/>

<http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/WhatWeDo/SecurityandIntelligence/DIS>

<http://www.mi5.gov.uk/output/Page63.html>

<http://security.homeoffice.gov.uk/>

<http://www.official-documents.gov.uk/document/hc0708/hc02/0253/0253.asp>

<http://www.official-documents.gov.uk/document/hc0708/hc02/0252/0252.asp>

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980042_en_1

<http://www.nationalarchives.gov.uk/documents/public-records-act1958.rtf>

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000011_en_5

<http://www.intelligence.gov.uk/overview/funding.aspx>

<http://www.ipt-uk.com/default.asp>

http://www.opsi.gov.uk/ACTS/acts2006/ukpga_20060011_en_1

http://www.opsi.gov.uk/Acts/acts2001/ukpga_20010024_en_1

Bibliotheek van het Federaal Parlement
De inlichtingen- en veiligheidsdiensten
dossier nr. 114 – 19.05.2008

BIBLIOGRAFISCHE GEGEVENS

België

GOOSSENS, Franky, De veiligheid van de Staat : haar wettelijk kader, in : De Staatsveiligheid : essays over 175 jaar Veiligheid van de Staat, Brussel, Politeia, 2005, p. 199-223

HOFSTRÖSSLER Patrick, Nieuwe bevoegdheden inlichtingendiensten miskennen fundamentele rechten, in : Juristenkrant, 2007, n° 147, p.4

VAN LAETHEM Wauter, Kan, mag of moet een inlichtingendienst op uw medewerking rekenen ?, in : Vigiles, Tijdschrift voor politierecht 2004/4, p. 116-127

VAN LAETHEM Wauter, Un service de renseignement peut-il ou doit-il compter sur votre collaboration ?, in : Vigiles, revue du droit de police 2004/4, p. 112-123

SCHUERMANS Frank, De bescherming van de bronnen in het kader van de activiteiten van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, in : Custodes, De bescherming van de bronnen, Cahiers voor politie- en justitievraagstukken, Politeia, 2000, nr. 4, p. 71-101

VAN LAETHEM Wauter, Veiligheidsmachtigingen, veiligheidsadviezen, veiligheidsattesten en andere veiligheidsdocumenten, een snelle kennismaking, in : Private veiligheid, 2005, nr. 26, p. 16-21

DE HERT, Paul, De wetten van 11 december 1998 betreffende veiligheidsmachtigingen. Screening van burgers en ambtenaren voortaan democratisch omkaderd ?, in : Vigiles, Tijdschrift voor politierecht, 1999, nr. 3, p. 1-9

DE HERT, Paul, Les lois du 11 décembre 1998 relatives aux habilitations de sécurité, Le screening des citoyens et des fonctionnaires a-t-il désormais un cadre démocratique ?, in : Vigiles, Revue du droit de police, 1999, nr. 3, p. 1-9

VANDENBERGHE, Hugo, Quinze ans de contrôle sur les services de renseignement et de sécurité, in : Geheime diensten in België, de Verenigde Staten en over de wereld, Brugge, Die Keure, 2006, ISBN : 978-90-8661-385-4, p. 131-141

Bibliotheek van het Federaal Parlement

De inlichtingen- en veiligheidsdiensten

dossier nr. 114 – 19.05.2008

DELEPIERE Jean-Claude, Le Comité permanent de contrôle des services de renseignement, in : La Sûreté : essais sur les 175 ans de la Sûreté de l'Etat, Bruxelles, Politeia, 2005, p. 225-240

DELEPIERE Jean-Claude, Le coordinateur de la qualité du travail de renseignements : le Comité permanent de contrôle des services de renseignements, in : Les services de renseignements en Belgique et les nouvelles menaces, Politeia, 2005, p. 41-52

Nederland

VAN DAELE, Dirk, VANGEEBERGEN, Bart, Inlichtingendiensten en strafprocedure in Nederland, Duitsland en Frankrijk, Antwerpen, Intersentia, 2006, ISBN 978-90-5095-635-2, p. 3-26

EKKER, A.H., Het onderscheppen van telecommunicatie door de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, in : Computerrecht, 2002, nr. 2, p. 77-83

Frankrijk

VAN DAELE, Dirk, VANGEEBERGEN, Bart, Inlichtingendiensten en strafprocedure in Nederland, Duitsland en Frankrijk, Antwerpen, Intersentia, 2006, ISBN 978-90-5095-635-2, p. 62-73

Duitsland

VAN DAELE, Dirk, VANGEEBERGEN, Bart, Inlichtingendiensten en strafprocedure in Nederland, Duitsland en Frankrijk, Antwerpen, Intersentia, 2006, ISBN 978-90-5095-635-2, p. 26-62

Verenigd Koninkrijk

NORTHCOTT, C., The role, organization and methods of MI5, International journal of intelligence and counterintelligence, 2007, nr. 3, p. 453-479

WEST, N., The UK's not quite so secret services, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 2005, nr. 18, p. 23-30